

# FÖRTROENDE, HOPP OCH KÄRLEK

om socialt kapital och papperslösas förtroende för samhället

Erik Hildorsson  
Ylva Berglund

# Abstract

Papperslösa i Sverige är exkluderade från staten, men organiserar sig ibland i andra sammanslutningar där de får den hjälp som medborgare får av staten. I den här studien undersöker vi hur dessa förutsättningar för deltagande i samhällslivet påverkar de papperslösas sociala kapital. Syftet är att undersöka om de får högre förtroende för gruppen de tillhör eller för samhället i allmänhet och hur förtroende på de två nivåerna hänger samman. Ytterst handlar studien om relationen mellan så kallat sammanbindande och överbyggande socialt kapital.

Till vår hjälp har vi Robert D. Putnams teori om socialt kapital, som betonar föreningslivets roll för att skapa socialt kapital. Vi tar också hjälp av Bo Rothsteins forskning, som istället betonar den generella välfärdspolitikens roll.

Vi genomför en kvalitativ intervjustudie med fyra papperslösa personer som är organiserade i Asylgruppen i Malmö. Vi kommer fram till att de har ett starkt förtroende både för samhället i stort och för de begränsade gemenskaper som deras sociala liv utspelar sig inom. Vi drar slutsatsen att sammanbindande socialt kapital kan skapa överbyggande socialt kapital.

*Nyckelord: socialt kapital, papperslösa, flyktingar, förtroende, gemenskap, föreningar*  
*Antal ord: 9254*

# Innehållsförteckning

<b>1</b>	<b>Inledning</b> .....	<b>1</b>
1.1	Frågeställning .....	2
1.2	Det är relevant att undersöka papperslösas förtroende .....	2
<b>2</b>	<b>Begrepp och teori</b> .....	<b>3</b>
2.1	Socialt kapital som mellanmänsklig tillit .....	3
2.2	Socialt kapital som nätverk, normer och förtroende .....	4
2.3	Kritik av Putnams och Rothsteins teorier .....	5
2.4	De två typerna av socialt kapital .....	5
2.5	Begreppet socialt kapital i vår undersökning .....	7
<b>3</b>	<b>Intervjuer som metod</b> .....	<b>8</b>
3.1	Operationalisering av socialt kapital .....	9
<b>4</b>	<b>Papperslösas förtroende</b> .....	<b>12</b>
4.1	Förtroende för samhället .....	12
4.2	Förtroende för grupper .....	16
4.3	Sambandet .....	19
<b>5</b>	<b>Slutsats</b> .....	<b>21</b>
<b>6</b>	<b>Referenser</b> .....	<b>23</b>

# 1 Inledning

They opened a way for us to get inside the society.

Så beskriver Arash, en av personerna som vi intervjuat, att Asylgruppen hjälpt honom att bli en del av det svenska samhället. Arash och de andra intervjupersonerna har visat oss att papperslösa personers förtroende för samhället och andra människor stärks genom föreningsengagemang. Med andra ord stärks deras sociala kapital. Att föreningsengagemang skapar socialt kapital har den ledande teoretikern på området och Harvardprofessorn Robert Putnam redan påvisat. Göteborgsprofessorn Bo Rothstein tvivlar dock på att det är föreningsengagemang som skapar och upprätthåller socialt kapital och menar att det är den universella välfärdsstaten, som de papperslösa är utestängda från, som skapar socialt kapital (2011:71).

Det är inte så enkelt att det sociala kapitalet finns eller inte finns, är högt eller lågt, utan det kan också delas in i två typer. Putnam delar upp det sociala kapitalet i det som är sammanbindande inom grupper och det som är överbyggande mellan grupper i samhället (Putnam, 2001:22f). Det är dock oklart om de två typerna av socialt kapital står i konflikt eller om de orsakar varandra.

Enligt Putnams och Rothsteins teorier kan vi förvänta oss att personer som omfattas av staten och som inte tillhör någon sammanbunden grupp har en hög nivå av överbyggande socialt kapital. På samma sätt bör personer som inte omfattas av staten och som tillhör en sammanbunden grupp ha en hög nivå av sammanbindande socialt kapital (se Putnam 2001:22f). En sådan grupp är just papperslösa personer i Sverige, som i princip inte får ta del av välfärdsstaten men som ofta är organiserade i andra gemenskaper, såsom olika asylgrupper.

Vi använder Putnams och Rothsteins teorier för att tolka papperslösa personers berättelser. Syftet är att undersöka hur det sammanbindande sociala kapitalet förhåller sig till det överbyggande sociala kapitalet. Antingen skapar det sammanbindande sociala kapitalet gruppidentiteter och därmed klyftor mellan grupper eller så fungerar gemenskapen inom en grupp som en öppning för att också skapa överbyggningar till övriga samhället.

Den här undersökningen handlar alltså om sambandet mellan sammanbindande och överbyggande socialt kapital. Vi är medvetna om att vi inte kan kartlägga hela sambandet mellan de två typerna av socialt kapital. Vi kommer inte att studera vilken typ av socialt kapital som är mest önskvärd, varken för staten, majoriteten eller för någon specifik grupp. Vi kommer inte heller att undersöka vilka konsekvenser ett högt socialt kapital har för samhället.

## 1.1 Frågeställning

Vi undersöker socialt kapital hos papperslösa personer som engagerar sig i asylföreningar eftersom dessa utgör ett kritiskt fall för teorierna kring socialt kapital, vilka kort är beskrivna ovan och som vi snart kommer att utveckla vidare.

Vår frågeställning är: Hur kan papperslösas förtroende för samhället förklara sambandet mellan överbryggande och sammanbindande socialt kapital?

## 1.2 Det är relevant att undersöka papperslösas förtroende

Forskning om socialt kapital är populärt och på ämnet finns mycket att läsa, men lite av litteraturen berör relationen mellan de två typerna av socialt kapital. Eftersom kunskap om sambandet mellan överbryggande och sammanbindande socialt kapital saknas är forskning på området högst relevant. Inte ens Putnam själv utvecklar sambandet mellan överbryggande och sammanbindande socialt kapital något vidare i sina studier, med motiveringen att det empiriska materialet inte är anpassat för detta (Putnam, 2001:24).

Undersökningen är också utomvetenskapligt relevant, då kunskap om papperslösas förtroende för samhället kan hjälpa oss att förstå vad som händer med nyanlända i Sverige och eventuellt också med andra grupper som är dåligt integrerade med majoriteten. Därmed kan kunskap om socialt kapital i förlängningen hjälpa oss förstå hur en fungerande integrationspolitik kan utformas.

## 2 Begrepp och teori

Begreppet socialt kapital introducerades av flera olika forskare i olika sammanhang inom samhällsvetenskapen under förra seklet. Den kanske mest framstående är sociologen Pierre Bourdieu, vars definition av begreppet socialt kapital beskrivs som ”tillgångar i form av släktrationer, personkontakter, band mellan gamla skolkamrater, kort sagt ’förbindelser’” (Broady, 1990:169).

Den statsvetenskapliga forskningen intresserar sig för samhällseliga fenomen och därmed för socialt kapital på kollektiv nivå eller makronivå. Skillnaden mellan statsvetenskapens kollektiva och Bourdieus individuella nivå består i att vi på kollektiv nivå placerar individen i en kontext; en organisation eller ett samhälle. Socialt kapital är i den här studien något som finns i en gemenskap och inte något som en individ besitter.

### 2.1 Socialt kapital som mellanmänsklig tillit

Rothstein definierar socialt kapital på kollektiv nivå som summan av de sociala kontakter som människor i en organisation eller ett samhälle har, multiplicerat med mängden förtroende människorna i allmänhet känner för sina kontakter samt tror att deras kontakter känner för dem själva (2003a:112).

Rothstein menar att socialt kapital i grunden bygger på mellanmänsklig tillit och definierar detta i likhet med Piotr Sztompka som “en förhoppning om andra aktörers framtida pålitlighet” (Sztompka, 1998:21, citerad i Rothstein 2003a:111). Det bör noteras att tillit definieras som en förhoppning, och inte som säkerhet. Vi behöver alltså inte veta att människor utgör en tillgång för att vi ska känna tillit, utan det räcker att vi tror att det är så. Tillit bygger inte bara på erfarenheter av att människor går att lita på, utan är också ett ställningstagande (Rothstein, 2003a:111). Vi kan föreställa oss att hög tillit inte bara innebär att vi vill lita på andra, utan också att vi vill förtjäna andras tillit; om jag litar på att andra inte kommer att knycka min cykel när jag lämnar den olåst, är jag själv också ovillig att knycka andras olåsta cyklar.

Rothstein har genomfört det mesta av sin forskning i Sverige och han menar att det är statens verksamhet och den svenska statsindividualismen som möjliggör för medborgarna att ha tillit till varandra (Rothstein, 2003a). Om staten visar sig vara korrupt drar individen slutsatsen att man inte heller kan lita på andra medborgare. När medborgarna tvingas till korrupta handlingar för att överleva inser de att de själva inte går att lita på, och drar samma slutsats om sin omgivning. Statens agerande skapar därför förutsättningar både för ökad och minskad tillit (Rothstein, 2003a:189). Rothsteins teorier illustreras av

vad han benämnt sociala fällor; en situation där alla tjänar på att samarbeta, men där ingen samarbetar för att det saknas ett visst mått av tillit. Det rationella beslutet är då att inte samarbeta, trots att detta innebär en förlust för alla parter (Rothstein, 2003a:14f). Staten kan dock utgöra den tredje part som möjliggör tillit mellan samhällsmedborgarna. Rothstein ser det statistiskt positiva sambandet mellan människors uppfattning om staten och i vilken utsträckning människor anser att det går att lita på folk i allmänhet, som bevis för denna teori (se Rothstein, 2003a och 2011).

## 2.2 Socialt kapital som nätverk, normer och förtroende

Putnam påpekar att högt individuellt socialt kapital gör lite nytta i ett samhälle som karaktäriseras av lågt kollektivt socialt kapital. Omvänt har individer med lågt socialt kapital, i bemärkelsen få kontakter och lågt förtroende, nytta av att leva i ett samhälle med högt socialt kapital (Putnam, 2001:20).

Putnam framhäver, liksom Rothstein, att enbart många kontakter mellan människor inte genererar högt socialt kapital, om dessa inte bygger på ett visst förtroende eller ömsesidighet. Medlemskap i en organisation, ett nätverk eller ett sammanhang medför en obligatorisk ömsesidighet. Medlemmarna agerar i solidaritet med varandra och förväntar sig solidaritet i utbyte. Det bör dock skiljas på organisationer eller nätverk som bygger på egenintresse och sådana som bygger på samhällsengagemang. De förstnämnda bygger på en norm om specifik ömsesidighet; när man är solidarisk mot en annan människa förväntar man sig solidaritet tillbaka från samma människa. Mer värdefull är en generell ömsesidighet; att visa solidaritet mot en människa och sedan förvänta sig solidaritet av vem som helst tillbaka (Putnam, 2001:20f).

Putnam och Rothstein skiljer sig åt när det gäller hur socialt kapital uppstår. Putnam belyser föreningslivets roll och menar att samhällen som karaktäriseras av ett aktivt föreningsliv uppvisar höga nivåer av socialt kapital. Föreningarna har en socialiserande funktion; den som är föreningsaktiv lär sig att samarbeta med andra och att lita på andra som är med i samma föreningar. Detta gäller oavsett om föreningen är en lokal fotbollsklubb eller ett politiskt parti. Föreningar som drivs av ett egenintresse kan dock i högre utsträckning nära ett sammanbindande socialt kapital, medan samhällsengagerade föreningar i större utsträckning bidrar till ett överbryggande (Putnam, 2001).

Enligt Putnams definition är socialt kapital ”särdrag i det sociala livet - nätverk, normer och förtroende - som möjliggör för deltagare att agera tillsammans mer effektivt, för att uppnå gemensamma mål” (1995:664f, vår översättning). Denna definition kritiseras på flera punkter av Rothstein, som menar att förtroende inte är samma sak som tillit, då tillit kan bero på erfarenheter om att människor går eller inte går att lita på, medan förtroende också kan vara baserat på ett ställningstagande eller en norm. Vidare antyder Putnams definition ett beteende (att människor ingår i nätverk) liksom orsaken till detta (att det finns normer om det och att människor känner förtroende)

samt ett syfte (att uppnå gemensamma mål). Alla dessa kausala samband är dock inte säkerställda, utan föremål för stora mängder forskning. Eftersom svar på flera forskningsfrågor redan finns inbakade i själva definitionen blir den enligt Rothstein oanvändbar (2003b:227f).

Sammanfattningsvis kan sägas att skillnaden mellan Putnams och Rothsteins definitioner av begreppet socialt kapital består i att Rothstein inkluderar ett osäkerhetsmoment i sin definition; vi är bara solidariska mot andra om vi tror att andra kommer att vara solidariska mot oss.

## 2.3 Kritik av Putnams och Rothsteins teorier

Både Putnams och Rothsteins teoribildningar får kritik av Trägårdh m.fl. (2013), som pekar på omvända kausala samband i de bådas teorier. För det första visar historiska data att den höga svenska tilliten går mycket långt tillbaka i tiden, och att tillit och individualism därför var en förutsättning för att skapa den generella svenska välfärdspolicyn, och inte tvärtom, som Rothstein menar. Påståendet förstärks av det annars svårförklarliga faktum att amerikaner med nordiska rötter tycks känna högre tillit än andra amerikaner. Detta innebär dock inte att Rothstein har fel i att staten bidrar till att upprätthålla det höga sociala kapitalet, utan snarare att flera förklaringar är möjliga (Trägårdh m.fl., 2013:50).

För det andra motbevisar Trägårdh m.fl. Putnams teori om att sociala interaktioner inom föreningar skapar högt socialt kapital. Författarnas kvantitativa undersökningar visar att människor som är medlemmar i föreningar förvisso känner högre tillit än andra människor, däremot känner aktiva och passiva medlemmar ungefär lika hög tillit. Det verkar alltså vara så att hög tillit leder till föreningsaktivitet och inte tvärtom (Trägårdh m.fl., 2013:72f).

Däremot kan ett rikt föreningsliv, liksom den generella välfärdsstaten, bidra till att upprätthålla högt socialt kapital. Föreningarnas funktion är med det här synsättet inte socialiserande, utan de fyller en demokratisk funktion som samordnare av gräsrotterna. De bevakar politiken och pressar staten att upprätthålla den höga nivån på verksamheten som i sin tur skapar allmänt förtroende, och utgör dessutom ett gott exempel på att samarbete lönar sig (Trägårdh m.fl., 2013:73).

## 2.4 De två typerna av socialt kapital

Innan vi går vidare bör något sägas om vad forskningen hittills kommit fram till gällande de två typerna av socialt kapital. Distinktionen lanserades av Putnam först vid millennieskiftet, efter att kritiker ifrågasatt hans tidigare

forskning om socialt kapital, där han inte vidare problematiserar dess variation. Inte heller i sin fortsatta forskning lyckades han, enligt egen utsaga, fånga upp problemet i tillfredsställande utsträckning (2001:24). Vi ska nu redogöra för den forskning som finns kring sammanbindande och överbryggande socialt kapital och som relaterar till föreningslivet.

Putnam pekar ut några typer av föreningar som riskerar att skapa sammanbindande socialt kapital på bekostnad av överbryggande. Den typ av föreningar som i Sverige brukar kallas invandrarföreningar faller under denna kategori, eftersom dessa bygger på en etnisk homogenitet (Borevi, 2004:33). Det sammanbindande sociala kapital anses dessutom vara starkare i grupper som känner utanförskap (Portes, 1998:17). Genom att grupper exkluderas från övriga samhället skapas inget förtroende för det allmänna (Putnam 2001:22f).

Papperslösa personer i Sverige omfattas i princip inte av den offentliga omsorgen och är istället hänvisade till informella skyddsnet. De är beroende av solidaritet från personer i sin närhet och av varandra. Med Putnams vokabulär kan det uttryckas som att de är en grupp som saknar politiskt och ekonomiskt kapital och därför är beroende av ett socialt kapital istället (Putnam 2001:379). Detta illustreras av den uppsjö av föreningar som finns till för att stödja papperslösa runt om i landet. Vi ser detta som ett tecken på att gruppen exkluderas från det gemensamma och antagligen också upplever ett utanförskap.

Föreningar kan också fungera som ett slags skolor i demokrati. Genom att människor får lov att förena sig med sina likar bildas en plattform för att organisera sig och gemensamt uttrycka politiska krav. Å andra sidan kan föreningar som skapar kontakter mellan olika grupper utgöra ett forum för kompromisser och samarbete (Borevi, 2004:37f).

Putnam för ett liknande resonemang och varnar för en alltför snäv förståelse av det sammanbindande sociala kapitalet. Även om en grupp sammanför personer som delar en egenskap, kan de mycket väl skilja sig med avseende på andra; personer kan dela klass men inte religion, etnicitet men inte klass, kön men inte etnicitet, osv. Därför kan en sammanslutning på samma gång skapa både sammanbindande och överbryggande socialt kapital. Detta rör ofta samhällsengagerade grupper som skapar bredare identiteter, snarare än grupper som värnar ett egenintresse (Putnam, 2000:23).

Detta resonemang försätter oss i en komplicerad situation, där vi måste ta ställning till vilka egenskaper som bör ses som grund för en gruppgemenskap. Det är inte givet att människor känner gemenskap bara för att de kommer från samma land, och särskilt inte för de papperslösa flyktingarna, som ofta kommer från länder med djupa etniska motsättningar. Kanske kan vi hävda att en förening som har både nyanlända flyktingar och svenskfödda personer bland medlemmarna överbryggat gränser mellan olika grupper. Det hela handlar om huruvida vi ser asylgrupper som homogena eller heterogena föreningar. Var gränserna går mellan svensk, invandrad och flykting är inte alls uppenbart. Därför använder vi hädanefter de kategoriseringar som intervjupersonerna själva gör.

## 2.5 Begreppet socialt kapital i vår undersökning

Mot bakgrund av Rothsteins och Putnams definitioner av socialt kapital blir det något enklare för oss att göra en egen begreppslik positionering. Vår forskning är kumulativ. Det betyder att den bygger på tidigare forskning - vi står på andra forskares axlar. Det ska också vara möjligt för framtida forskare att stå på våra axlar. Därför försöker vi använda ovan återgivna resonemang för att komma fram till vår egen definition.

Det är Putnams forskning som ligger till grund för mycket av vårt arbete. Därför vore det rimligt att använda hans begreppsdefinition. Dock har skarp (och i vår mening välriktad) kritik riktats mot denna, varpå den utvecklats, bland annat genom att de två typerna av socialt kapital särskilts (Putnam, 2000:23). Även vi gör en sådan uppdelning, men vi vill också använda Rothsteins definition, som vi tycker är mer konkret. Denna vill vi dock förändra något. Formuleringen "multipliserat med" för tanken till numeriska tal, som om det sociala kapitalet skulle vara mätbart och möjligt att uttrycka som en siffra eller ett procenttal. Så är det givetvis inte. Forskningen kanske kan komma fram till att en gemenskap uppvisar ett högre socialt kapital än en annan, men knappast hur mycket högre detta är.

Vi väljer därför att formulera en egen definition av begreppet, där vi tar till oss av tidigare forskares kritik, och dessutom gör den viktiga åtskillnaden mellan sammanbindande och överbryggande socialt kapital.

Sammanbindande socialt kapital definierar vi som mängden sociala interaktioner inom en grupp, samt förtroendet människorna i gruppen känner varandra och tror att gruppen känner för dem själva. Överbryggande socialt kapital förstår vi däremot som mängden sociala interaktioner i ett samhälle samt förtroendet människor i allmänhet känner för varandra, och tror att andra i samhället känner för dem själva. Vi väljer att i första hand betona förtroendet mellan människor, snarare än mängden interaktioner. Vi har också valt att använda förtroende istället för tillit, dels för att vara konsekventa och dels för att förtroende kan ha fler orsaker; både ställningstagande, erfarenheter och normer.

I den här undersökningen kommer de två begreppen sällan att användas isolerat, utan de två typerna av socialt kapital ses som två sidor av samma mynt som på något vis är relaterade - frågan är bara hur.

### 3 Intervjuer som metod

För att ett samhällsvetenskapligt samband ska kunna fastställas krävs empiriskt underlag och en teoretisk förklaring. Därför har vi genomfört en liten empirisk studie som vi tolkar med hjälp av teorierna. Syftet med den här undersökningen är att studera hur de två typerna av socialt kapital hänger samman, men vi tror oss inte kunna komma fram till allmängiltiga sanningar. Däremot kan vi bidra med en ökad förståelse genom att göra rimliga tolkningar av vårt material.

Vi har genomfört två intervjuer, med två papperslösa flyktingar i varje samtal. Vi ser ett antal fördelar med att genomföra studien med två intervjupersoner samtidigt. För att intervjupersonerna ska kunna berätta ärligt om hur de känner och kanske framförallt för att de ska våga kritisera Sverige eller svenskar inför oss, krävs att de känner sig trygga i vårt samtal. Människor kan känna mindre prestationskrav och ha lättare att prata fritt i grupper eller par än ensamma med intervjuaren (Wibeck, 2000:127; Thomsson, 2010:70). I det här fallet har intervjupersonerna vid båda tillfällena varit goda vänner, vilket också kan underlätta samtalet (Thomsson, 2010:70). Vi har av samma anledning valt att göra intervjuerna ganska ostrukturerade, informella och avslappnade. Vi har inte förberett en strikt frågemall i förväg, utan snarare introducerat samtalsämnen för intervjupersonerna, som vi pratat om tillsammans. På så vis har vår metod likheter med fokusgruppsamtal.

Det är inte individer utan grupper som vi är intresserade av. En diskussion mellan två individer är mer än summan av två enskilda intervjuer, eftersom åsikter och tankar om saker och ting uppkommer i diskussion med andra snarare än i enskildhet. Dynamiken inom gruppen fångar även upp hur åsikterna diskuteras och omformuleras, vilket kan vara extra relevant för ämnen som intervjupersonerna inte reflekterat över tidigare (Wibeck, 2000:127f).

Intervjuer är en lämplig metod bland annat för att förstå hur personer uppfattar sin omvärld, samt för att utveckla eller pröva teorier. Intervjuer i grupper minskar intervjuarens inflytande över samtalet och svaren reflekterar i större utsträckning gruppens mening, snarare än den enskilda individens (Esaiasson m.fl, 2012:253ff; 319f). Det är omöjligt att ta bort vår roll som intervjuare, men vi får en mer jämlik maktrelation med intervjupersonerna om de också är två, vilket är önskvärt (Thomsson, 2010:70).

Samtal i par medför risken att en av de två intervjupersonerna blir dominerande (Thomsson, 2010:70). I ett av samtalen översatte den ena intervjupersonen ofta åt den andre. Det bör påpekas att översättning utgör ett "filter" mellan intervjupersonen och intervjuaren. Därför ville vi inte bjuda in en extern översättare, utan vi lät intervjupersonerna översätta för varandra, och

på så vis diskutera sig fram till gemensamma svar. Det ofrånkomliga avstånd som översättning medför kvarstår dock, liksom den ojämlikhet som uppstår när en person är beroende av en annan för att delta i samtalet.

De fyra intervjupersonerna är alla från Afghanistan, samtliga är unga män och tre av dem pratar bra engelska. De är alla medlemmar i Asylgruppen i Malmö, men de har också kontakt med andra organisationer och nätverk. Vi har anonymiserat intervjupersonerna genom att byta ut deras namn till andra namn på deras modersmål; Arash, Behram, Changaz och Didar. Den alfabetiska ordningen återspeglar i vilken ordning vi intervjuat dem. Vi har även valt att inte nämna vilka orter de gömt sig på tidigare.

Analysgruppen är mycket homogen, men den är på de flesta punkter representativ för de flyktingar som är organiserade i asylrättsrörelsen i Malmö. Vi har besökt ett årsmöte och en medlemskväll för Asylgruppen i Malmö, för att skapa oss en uppfattning om rörelsen. Vi har gjort bedömningen att Asylgruppen spelar en central roll i asylrättsrörelsen i Malmö. Där organiserar papperslösa flyktingar och ideologiskt drivna aktivister sig tillsammans. De för en politisk kamp för en förändrad asylopolitik, och papperslösa flyktingar får praktisk och materiell hjälp (Asylgruppen i Malmö, 2014).

De papperslösa som är med i gruppen är främst ensamkommande unga män från Afghanistan som fått avslag på sina asylansökningar och gömmer sig i Malmö. Därför ser vi det inte som ett problem att vår analysgrupp har samma sammansättning. Dock pratar få medlemmar engelska, så på den punkten är vårt urval inte representativt. Det är troligt att de personer vi pratat med har en högre klass- och utbildningsbakgrund än de flesta andra medlemmar. Detta är inte vårt medvetna val, utan en effekt av att analyspersonerna utsetts med så kallat snöbollsurval. De har alltså identifierat varandra och mer eller mindre utsett sig själva. Detta är inte oproblemiskt, men eftersom vi inte har någon överblick över hela populationen är det omöjligt att använda någon annan urvalsmetod. De som inte pratar engelska och som kan begränsad svenska verkar inte ha känt sig bekväma med att delta och vårt resultat hade kanske blivit annorlunda om vi kunnat få en mer blandad analysgrupp. Deras val att inte delta i intervjuerna kan ses som en direkt konsekvens av det vår studie handlar om; socialt kapital och förtroende. Eftersom vi inte kan eller vill tvinga personer att delta i undersökningen kan vi utgå från att de som väljer att delta känner ett visst mått av förtroende, medan personer som inte känner förtroende inte väljer att delta. Redan i urvalet uppkommer alltså ett allvarligt validitetsproblem som vi tvingas förhålla oss till och som påverkar möjligheterna att generalisera resultatet. I det avslutande kapitlet för vi ett längre resonemang om generaliserbarhet.

### 3.1 Operationalisering av socialt kapital

Det är svårt att jämföra olika grupper sociala kapital. Om någon känner ”jättemycket förtroende” och någon annan ”väldigt mycket förtroende” är det

omöjligt att avgöra vem som känner mest. Detta är dock inte nödvändigt. Det vi behöver veta är egentligen bara om vår analysgrupp över huvud taget känner förtroende, för vad och varför.

Eftersom vår forskning är kumulativ är det relevant att inte bara ta hjälp av andra forskares definitioner utan också av deras operationaliseringar. Återigen stöter vi på problem. Både Putnam och Rothstein använder kvantitativ metod i sina undersökningar, men vi gör en kvalitativ studie. Därför kan vi inte helt kopiera deras operationaliseringar, men väl låta oss inspireras.

Rothstein använder i sina studier SOM-institutets årliga undersökningar där de ställer frågorna: "Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?" och "I vilken utsträckning anser du att det går att lita på människor i det område där du bor?" (SOM-institutet, 2011). Dessa frågor kan ses som en operationalisering av överbryggande respektive sammanbindande socialt kapital. Vi behöver dock gå djupare än så för att få de svar vi är intresserade av. Putnam är till ännu mindre hjälp, då han använder stora mängder data från en lång tidsperiod som till stor del kommer från register och arkiv. Det handlar bland annat om statistik över medlemsantal i föreningar och valdeltagande (Putnam, 2001:435-441). Denna operationalisering är inte särskilt användbar för vår mycket lilla analysgrupp. Vi tvingas stå på egna ben.

I vår operationalisering måste vi vara säkra på vad det är vi undersöker, nämligen om sammanbindande socialt kapital orsakar överbryggande socialt kapital. För att kunna besvara den frågan måste vi veta tre saker.

För det första måste vi undersöka om personer som är med i en asylgrupp, men som inte omfattas av staten, känner förtroende för samhället. För att undersöka detta låter vi intervjupersonerna diskutera vad de känner för främlingar, vad de tror om statens verksamhet, om de vill lära sig svenska, betala skatt eller följa svenska nyheter, och vi tittar också på om de är politiskt engagerade av personliga eller kollektivistiska skäl. Vi tror att en vilja att påverka och bidra till samhället samt en övertygelse att det är möjligt, är ett tecken på förtroende för det allmänna.

För det andra måste vi undersöka om det sociala kapitalet är större inom någon begränsad gemenskap som intervjupersonerna anser sig tillhöra, såsom papperslösa, flyktingar eller asylrättsaktivister. Detta indikerar om de två typerna av socialt kapital står i konflikt med varandra eller inte. Vår operationalisering bygger på vår definition av socialt kapital och därför bör denna del av undersökningen utforska om intervjupersonerna interagerar mer med personer inom någon viss gemenskap och varför. Vi undersöker till exempel vilka de umgås med, vilka de innefattar i ett eventuellt "vi" och i ett "dom" och vem de vänder sig till när de behöver hjälp.

För det tredje ska vi undersöka det kausala sambandet mellan sammanbindande och överbryggande socialt kapital. Vi vill veta om intervjupersonerna blev aktiva i föreningen för att de känner förtroende för samhället, eller om de kände förtroende för samhället efter att de blivit föreningsaktiva. Om de känner förtroende för samhället är det också relevant att undersöka hur det förtroendet uppstått. För att undersöka detta ställer vi till

exempel frågor som hur personernas liv har förändrats av deras föreningsaktivitet, vad de har lärt sig om samhället via sitt engagemang och hur deras syn på samhället och på folk i allmänhet har förändrats sedan de kom till Sverige och gick med i föreningen. Detta betyder att vi måste analysera intervjupersonernas minnen och vi är medvetna om att uppfattningen av ett passerat skeende påverkas av uppfattningen om nutiden. Det är till exempel möjligt att intervjupersonerna får en sämre uppfattning av dåtiden, om de trivs mycket bra med sina nuvarande situationer.

Vi gör bedömningen att vår operationalisering varit bra. Ett tecken på det är att intervjupersonerna själva pratar om saker som tillit, förtroende och identitet, utan att vi tagit upp just de begreppen.

## 4 Papperslösas förtroende

Vi kommer nu att presentera och tolka vårt intervjumaterial. Vi har valt att återge det relevanta som intervjupersonerna sagt ordagrant för att göra det möjligt för läsaren att avgöra om våra tolkningar är rimliga. Vi har alltså varken översatt till svenska eller rättat grammatiska fel.

Analysen är uppdelad utifrån vår operationalisering. Därför kommer vi först att undersöka de papperslösas förtroende för samhället och staten, därefter förtroende för grupper och till sist sambandet mellan förtroendet för grupper och förtroendet för samhället.

### 4.1 Förtroende för samhället

Det första som vi behövt undersöka är om de papperslösa över huvud taget känner förtroende för samhället. Vi studerar om de känner förtroende för svenska medborgare och om deras kontakt med staten skapat något förtroende för det gemensamma.

På frågan om det går att lita på svenskar blev svaret ett koncist “Ja!” och vid ett annat tillfälle förklarades det av Arash.

Arash: You know, Swedish are all the same [...] if some one doesn't know me, even if I didn't tell him once hi, you respect me and you can sit with me and talk with me even if you don't know me.

Han förväntar sig att en slumpmässig främling är respektfull, det kan ses som ett tecken på generellt och opersonligt förtroende. Intervjupersonerna återkommer flera gånger till att svenskar är snälla och hjälpsamma. Det var dock svårt att interagera med svenskar på den ort där Arash och Bahram först bott, men när de flyttade till Malmö för att delta i protester fick de även svenska vänner. Så här diskuterar de kring sin första upplevelse av Sverige och svenskarna:

Bahram: When I was on the way to come to the Europe I heard about Sweden because the Swedish people are quite kind and the government is quite helpful and they are helping, giving protection and unfortunately when I first came to Sweden [...] there was quite something different and I was blaming myself why I chose Sweden. And now when I came to Malmö it's not like that.

Arash: On that place that I was before [...] they didn't communicate easily with you and they, like, when you are watching them on the street you feel that they are afraid

from you. It was that kind of situation on that time. And we were not close to each other. For example our neighbour, we were living in that place for six months and he was living at the next door and just we say "Hej hej!" nothing more. No coffee, no five minutes or ten minutes sitting together and talking, sharing stories together. [...] But now in Malmö, it's different. [...] But maybe we were new, we didn't know, we didn't understand the culture. We were a little bit far away from the public and the society.

Intervjupersonerna uttrycker en frustration över att det är svårt att få svenska vänner. Det framkommer också att Arash och Bahram mest umgåtts med andra invandrade, inte för att de önskat göra så, utan för att de inte välkomnats i majoritetens gemenskap. Trots att Arash och Bahram inte välkomnas vill de vara med. De verkar känna någon form av förtroende för svenskarna, även om de inte uppfattar det som besvarat. När Arash försöker förklara varför han till en början inte fick några svenska vänner söker han svar hos sig själv; kanske berodde det på att han inte förstod språket och kulturen? Han verkar försöka övertyga sig själv om att det inte är svenskarna det är fel på. Även i intervjun med Changaz och Didar ser vi en vilja att tro gott om svenskarna och även de svenskar som inte verkar stå på deras sida.

Changaz: But I'm sure when they get to know them, and they get to know us, they try to support or help.

Vi drar slutsatsen att intervjupersonerna känner ett högt förtroende för allmänheten, även när det inte finns några direkt skäl för det. Kanske kan det ha att göra med att intervjupersonerna redan innan de kom till Sverige hade en positiv uppfattning om Sverige och svenskarna. Det framgår av Bahrams uttalande här ovan. Även Changaz hade en positiv bild av Sverige.

Changaz: I heard that Swedish people are more friendly compared to other European or other people in the western world, but I didn't know much. But now I received more than what I expected, which is good.

Kumlin & Rothstein (2010) hävdar att invandrade personer har lägre förtroende för samhället än andra svenskar och förklarar att invandrade ofta kommer från länder där tilliten är lägre. Detta öppnar upp för frågan om invandrade personer tar med sig lågt sociala kapital från andra länder eller om det är faktorer i Sverige som orsakat skillnaden. I samtalet med Didar och Changaz verkar det som om förtroendet för samhället i Sverige är helt olikt förtroendet i Afghanistan, eftersom förutsättningarna för att känna förtroende skiljer sig åt.

Didar: We didn't expect Swedish people to be more kind, more than our expectation. It's really hard to live in a country where people are kept uneducated or most uneducated. You will always be encouraged to be against the other countries or the western countries.

Changaz: Yes!

Didar: When you come to experience it for yourself and you realize, no, there were people really working to keep this hatred and trying to brainwash as many people as they can. So I don't think so, we have like now when if I call my friends and "Hey, Swedish people are so kind" it's I don't think so they are gonna believe me.

Changaz: But we don't blame them, because in Afghanistan now since three decades we have war and they are interfering, they are intervening in our issues and they don't let us be stable and peaceful and strong.

Faktum är att samtliga intervjupersoner säger sig ha haft en positiv bild av Sverige redan innan de kom hit. Det framgår att deras förtroende för allmänheten främst beror på de erfarenheter de har haft här i Sverige, de uttrycker till exempel att de känt sig besvikna när det varit svårt att interagera med svenskar, men att de återigen blivit positiva när de slutligen lyckats. Det verkar alltså som att deras benägenhet att känna förtroende för andra inte är något som de bär med sig, utan något som skapas i en given kontext.

Intervjupersonerna är medvetna om att Sverige och Afghanistan inte går att jämföra och kriget i Afghanistan nämns flera gånger som en anledning till att det inte gick att lita på någon. Eftersom intervjupersonerna inte jämför sina upplevelser i de två länderna är det troligt att deras minne av hur det var i Afghanistan inte nämnvärt påverkas av deras upplevelse av Sverige. Av detta drar vi slutsatsen att de papperslösas ursprung och tidigare förtroende till andra människor och samhällen inte är särskilt relevant för det sociala kapitalet i nutid.

Vi kan slå fast att även grupper som exkluderas från samhället kan få förtroende för det, i motsats till vad Putnam hävdar (se Putnam 2001:22f). Det är däremot möjligt att grupper som har sitt ursprung i länder där deras situation varit sämre än i Sverige kan få förtroende för samhället på svagare grunder än personer som aldrig upplevt förföljelse. Synen på exkludering skulle kunna vara olika för olika grupper och bero på deras tidigare erfarenheter. Det är också möjligt att det finns en tidsaspekt som bör tas i beaktande. Vi har inte kunnat undersöka om exkludering under lång tid har potential att rasera förtroendet för allmänheten.

Vidare kan vi fråga oss hur de papperslösas exkludering från staten påverkar deras sociala kapital. Rothsteins teorier grundar sig på att det är staten som möjliggör tillit mellan medborgarna. Trots att de papperslösa är exkluderade från staten har de haft viss kontakt med delar av den, men det verkar inte som om det är staten som fått dem att känna förtroende för samhället.

Arash: The friend that I have who was like half of his body was destroyed in a explosion that he faced before in Afghanistan and he was all the nights he couldn't sleep because of the pain he had, I was going with him everyday to the hospital, I was like translating for him and they where saying "Oh you need an operation and you don't have four numbers we can not do, just do the medicine" [...]

Ylva: So you think they were not helpful?

Arash: No, they are not. As I experienced, they are not. Because just they give you Alvedon sometimes. They didn't give him what he needed. If you are dying there they are saying "You don't have four numbers, you don't have insurance, who is gonna pay this?"

Arash har ett lågt förtroende till sjukvården eftersom han och andra papperslösa inte får tillräckligt med hjälp. Men trots att intervjupersonerna inte inkluderas i staten och dessutom har dålig erfarenhet av den, är Arash villig att betala skatt och han utgår från att staten spenderar pengarna på medborgarna.

Arash: We have to pay the taxes, we have to vote if we can. This is about our future you know. If I disrespect or I did not regard the rules, this is not good for the next generation. Like, he [Bahram] has two child. The government is receiving taxes and they will pay for his child to go to school. [...] You are paying tax in Sweden, you have 100 % security, you don't have any fear, like all the nice thing that you working for outside because nobody are able to stop you, because you know you have a government [...] and the government spends all back to you.

Vi noterar också att det som driver Arash i hans samhällsengagemang är viljan att bidra till det gemensamma och till nästa generation. Det är en osjälvisk handling och han uttryckte även tidigare i intervjun frustration över att han mött andra protesterande flyktingar som drivs enbart av viljan att rädda sig själva. Viljan att ge snarare än att ta tolkar vi som en indikator på överbryggande socialt kapital. Det kan även tolkas som den generella ömsesidighet som vi nämnde tidigare, nämligen att visa solidaritet och förvänta sig solidaritet av vem som helst tillbaka (Putnam, 2001:20f).

Rothstein menar att förtroende kan ha två källor; det kan bygga på ett ställningstagande eller på erfarenheter av att människor pålitliga. I intervjuerna märktes tecken på båda; intervjupersonerna hade redan innan de kommit till Sverige "bestämt sig" för att svenskar är bra människor. Vi har också observerat att Arash vill tycka gott om svenskarna och hitta förklaringar till varför han inte lyckas integreras mer med dem. Det är ett ställningstagande, men flera gånger återkommer intervjupersonerna också till tillfällena då det bevisats för dem att svenskarna är pålitliga. När Arash pratar om svenskar pratar han bara om de personer som han upplever som pålitliga.

Arash: That kind of people [rasister], even they don't want to talk with me. [...] He is the guy that he doesn't want me. This problem is only not with him, and Swedish people are struggling with that situation and that people. They don't want them. And as you saw, as you remember, before one month 13,000 people were demonstrating against them. And they are Swedish people. [...] When I was in that tent Swedish people were there in that cold weather. We were sleeping there 24 hours in the middle of the winter and we didn't buy nothing on that time, we didn't spend even one cent. It was all Swedish people bringing everything and every day there was 20 or more than 20 people there eating, drinking. It was all Swedish people.

Befolkningen dela in i olika läger; de som är solidariska och de som inte är det. I citatet ovan uttrycker Arash att svenskarna protesterar mot "de andra". De

som han inte upplever står på hans sida ser han inte som en del av det svenska folket. Vi tolkar det som att Arash både känner solidaritet från svenskar och samtidigt vill tro att svenskarna är solidariska.

Resonemanget ovan, om vem som tillhör vilken grupp, för oss vidare till frågan om huruvida det sociala kapitalet är starkare inom någon begränsad gemenskap. Alltså: är det sociala kapitalet sammanbindande eller överbryggande?

## 4.2 Förtroende för grupper

Didar: Asylgruppen is like...

Changaz: It's like a family, everyone knows us.

Didar: We really feel home here.

Det är i grupper som sammanbindande socialt kapital existerar och vi ska nu försöka förstå oss på intervjupersonernas förtroende för de grupper som de kan tänkas tillhöra. Vi behöver reda ut vilka dessa grupper är. Till vår hjälp har vi vår definition av sammanbindande socialt kapital. Vi ska titta på inom vilka grupper mest sociala interaktioner sker, samt förtroendet intervjupersonerna känner för grupperna och tror att de andra i grupperna känner för dem själva. Vi är inte intresserade av exakt antal interaktioner eller en mätbar mängd förtroende, utan i vilka grupper intervjupersonernas sociala liv utspelar sig och för vilka grupper de känner förtroende.

Vi har studerat hur intervjupersonerna använder begreppen ”vi” och ”dom”. Vi har funnit tecken på en flykting- eller invandradgemenskap och på en bredare gemenskap som bygger på ett ”vi” som omfattar alla asylrättsaktivister eller alla personer som inte är direkt negativa mot flyktingar. Vi kallar dessa för en etniskt och en ideologiskt grundad gemenskap. I den första intervjun uttrycks en gemenskap bland flyktingar som baseras på deras gemensamma erfarenhet, och som svenskar inte ingår i.

Arash: If I faced with another immigrant explaining the situation to me, I can understand him and I can feel the pain that he has suffered before, and the Swedish people don't know enough about us [...] that's why they are a little bit careless.

I den andra intervjun får vi liknande indikationer, men gemenskapen framställs inte som baserad på en erfarenhet eller en handling. Istället handlar gemenskapen om vad intervjupersonerna tycker att de är, nämligen invandrade.

Didar: Why we are interested to live in Malmö are, there are lot of people who looks like us (Erik: And not like us?) Yes, I don't think there are a lot of Swedish here. But we feel more free here, more independent.

Att enbart tillskriva intervjupersonerna en etnisk gemenskap är dock alltför förenklande. En gemenskap som nämns upprepade gånger i båda intervjuerna är den mellan asylrättsaktivister, oavsett om de har flyktningbakgrund eller inte. Intervjupersonerna tycks dock ha svårigheter med att väga den etniska och den ideologiska gemenskapen mot varandra:

Didar: Maybe in fact that's because we trust them [afghaner] more than the other guys, other people. So until we, like, we trust asyl members, asyl stuff. They know completely about this. But if someone comes with different identities, so we try to not tell him much more about us. So maybe it's because we like to be more with our own people here. [...] It doesn't really matter to be with *our own* people, but to be in a community with different people you're getting different experience.

Trots att Didar tycks ha en etnisk identitet, följer hans förtroende andra gränser. Han hemlighåller saker om sig själv för personer som han inte litar på, eftersom han riskerar att utvisas. Gränsen går mellan medlemmar i Asylgruppen och andra. Vi tolkar det som ett tecken på förtroende för asylrättsaktivister som inte sträcker sig utanför den gruppen. Vi får fler indikationer om att det finns en sådan gemenskap. Changaz hade sin första kontakt med asylrättsaktivister via en annan förening, på en annan ort. Så här berättar han om hur han först kom i kontakt med Asylgruppen i Malmö:

Changaz: First time I came here [till Malmö] I went to a demonstration. It was a demonstration day and they were demonstrating against asylum politics and I joined. I arrived at around 3 o'clock and at 4 o'clock I joined the demonstration [skrattar] and at the demonstration I met quite a lot of people.

Det är en smula anmärkningsvärt att Changaz deltar i en demonstration som han inte vet vem som arrangerar, och där han inte känner någon av deltagarna. Att han ändå väljer att göra så beror antagligen på att gruppen som demonstrerar är familjär för honom. Han känner sig hemma och trygg bland asylrättsaktivister, fast han inte känner dem personligen. Changaz bekräftar att det finns skillnader mellan asylrättsaktivisterna och andra svenskar, som får honom att känna att de är en sammanbunden grupp som han ingår i.

Changaz: Because Asylgruppen is more like us, they don't show like they have possibilities like us, like they don't wear very fancy clothes [...] same shoes, not really expensive ones, that's why we feel more close.

I samtalet med Arash och Bahram framstår den ideologiska gemenskapen som starkare än den etniska. Arashes ”vi” är bredare än Changazs och innefattar alla som i någon mån kan ses som medlemmar i den ideologiska gemenskapen.

Arash: Now I have lots of Swedish friends, like more than hundreds, yeah they love me and I love them, they respect me and I respect them. With Swedish or Afghans, there isn't any difference. There is other kinds of Swedish people in the society that they don't want us. We are not talking that all the Swedish people are positive and lovely and kind. [...] Even if they catch us they will do something bad to us. But

when I sit with the friends that I have that they are Swedish, no difference between them and they respect me. Maybe more than Afghans.

Vi tror alltså att intervjupersonerna känner förtroende i grupper på olika grunder; både på etnisk grund och på ideologisk. Samtidigt som de känner sig som en del av båda grupperna skiljer de tydligt de två grupperna åt.

Vi bör också säga något om hur personerna interagerar. Under intervjun med Changaz och Didar framgår det att de, liksom Arash och Bahram, gärna vill ha svenska vänner, men att det är svårt att få. Vi får också veta att de ser olika på sina relationer med svenska aktivister och på sina relationer med andra afghaner. De gör en uppdelning.

Didar: I am not saying that I am gonna trust every afghan I met here [...].

Changaz: Yes, it's not a matter of we trust afghans and we don't trust Swedish people. We have got, as I said, too many friends, Swedish friends and very good friends whom are supporting us, whom are helping us and we hang out a lot, too many times.

Didar: But it takes time to start friendship.

Changaz: Yes, but with Afghans, as I said, it's too fast the friendship relation. We get close too fast. While with Swedish people because they are a little bit, yes, closed.

Didar: And maybe also because of the languages we have, like..

Changaz: But we do speak English. Very good English.

Didar: Yes we do. But the feeling we have...

Changaz: There is a difference in culture you know. We still face some, we might face some cultural conflicts. That we don't understand something, and they don't understand us, what we are thinking what we are saying. Its quite different you know...

Changaz tar upp den kulturella skillnaden som blir till ett hinder mellan afghaner och svenskar. Det verkar som om relationerna med svenska aktivister kretsar kring att få hjälp, medan relationerna med andra afghaner finns till bara för relationernas skull; de är vänskapsrelationer. Deras förtroende för afghaner har uppkommit genom vänskap, medan förtroendet för svenskar snarare verkar grunda sig på beroende. Betyder det här att förtroendet är av olika slag?

Rothstein menar att förtroendet för staten beror på statens verksamhet; om människor tycker att de på ett rättvist sätt får ta del i statens sociala skydds nät tycker de också att det är rimligt att ha ett gemensamt skydds nät (Rothstein, 2003a). Vi har redan kommit fram till att intervjupersonerna känner förtroende för svenskar och att de svenskar de har kontakt med främst är asylrättsaktivister. Vi har också märkt att deras relation med aktivisterna bygger på att aktivisterna hjälper dem; de utgör de papperslösas sociala skydds nät. Intervjupersonernas förtroende för svenskar verkar alltså bero på att

de får hjälp av personer som de uppfattar som svenska. På samma sätt som välfärdsstaten tros skapa och upprätthålla överbryggande socialt kapital är det möjligt att Asylgruppen gör det, på grund av gruppens hjälpverksamhet. Genom att intervjupersonerna inte uppfattar sina svenska kontakter som lika personliga som de med andra flyktingar eller afghaner, skapas det som Trägårdh m.fl. kallar "den svala svenska tilliten"; den tillit som utgör grunden för den opersonliga och generella solidaritet som kännetecknar Sverige (2013).

Som vi nämnt tidigare, varnar Putnam för en alltför snäv förståelse av det sammanbindande sociala kapitalet, eftersom personer kan ingå i flera gemenskaper samtidigt och därför kan en gemenskap vara heterogen med avseende på vissa aspekter men homogen med avseende på andra. Detta tycks vara fallet för Asylgruppen i Malmö och de andra föreningar som intervjupersonerna är med i; de har en ideologisk gemenskap, men medlemmarna skiljer sig åt med avseende på etnicitet. På så vis kan även mycket sammansvetsade grupper skapa överbryggande kapital. Detta för oss vidare till nästa avsnitt.

### 4.3 Sambandet

Vi har hittills kunnat konstatera att intervjupersonerna känner ett stort förtroende för svenskar i allmänhet och att de också känner ett stort förtroende för flera begränsade gemenskaper. Nu återstår att utforska om det går att säga något om sambandet mellan dessa två.

Flera gånger uttrycker intervjupersonerna att deras uppfattningar om Sverige förändrades när de gick med i Asylgruppen. Arash berättar till exempel om hur aktivisterna i Asylgruppen lär ut vad som är rätt och vad som är fel.

Arash: They open a way for us to get into the society; before as I told you, we were lost we don't have any information about Swedish people [...]. [Asylgrupperna] gave us a new life and said this is your right and this is the opportunities and this is what you can use and this is yours now. A simple example, when you are a child you need your mum to guide you.

Även Changaz har liknande erfarenheter från Asylgruppen.

Changaz: When you meet people who are working in Asylgruppen, and they are swedes, when you hang out with them [...] when they come to you and you go to them, of course you learn, what they eat, what do they think about issues, and you feel the differences between two societies through them, because they can represent Swedish society, and indirectly Asylgruppen can help you to learn about Swedish society, because they are the members of this society.

Kumlin & Rothstein (2010:66) menar att kontakter i frivilliga organisationer inte har någon särskild positiv effekt på invandrades förtroende för samhället.

Under intervjuerna gjordes flera uttalanden som tycks visa på raka motsatsen. Samtliga intervjupersoner berättar för oss om hur deras syn på svenskarna starkt påverkats av att de varit aktiva i Asylgruppen. Ovan ser vi hur de upplever att de lärt sig om det svenska samhället, sina rättigheter och möjligheter. Men genom att interagera med svenskar tycker Didar också att hans syn på sin plats i befolkningen har ändrats.

Didar: The time when I didn't had any contact with Asylgruppen, it was only me against all the swedes, but now when you start to be more close and have contact with swedes then you see and feel and experience not all swedes are against refugees.

Det Didar ger uttryck för är en förändrad syn på allmänheten; hans uppfattning om svenskarnas förtroende för honom har förändrats, liksom hans förtroende för dem. Hans engagemang i Asylgruppen har alltså fört med sig mer kontakt med andra människor, mer förtroende för människor i allmänhet, och mer tro om att människor också känner förtroende för honom. Detta är precis vad vi kallar för överbryggande socialt kapital. Kan vi då slå fast att interaktioner i föreningen faktiskt skapar socialt kapitalet bland de papperslösa, både av den sammanbindande och den överbryggande typen? Vid flera tillfällen får vi indikationer om att det är så.

Changaz: They give you somehow the feeling we can be members of the society, that we all are one body of this society.

Didar: They try to make you understand you are with us, you are among us, so they don't push you away.

Vi noterar att intervjupersonerna återigen pratar om de svenska aktivisterna som ett "dom", men de menar ändå att de fått känna att de är en del av samhället. Samtidigt finns det skäl att ifrågasätta att det endast är Asylgruppen som utgjort bryggan till samhället.

Changaz: Yeah I know how good Swedish people are, even before I met Asylgruppen, because in the three months that I've met Asylgruppen, I've been hiding more than this time, during that time I met some good friends and good people that where trying to help all their possibilities that they have.

Vi har tidigare konstaterat att de papperslösas relation till de svenska aktivisterna är en beroenderelation och att förtroendet som byggs upp i föreningen också kan byggas upp i andra sammanhang där de papperslösa erbjuds liknande trygghetssystem. Changaz bekräftar att det är så; också innan han kom i kontakt med Asylgruppen fick han hjälp av människor som fick honom att känna förtroende för samhället.

## 5 Slutsats

Sammanfattningsvis kan vi säga att de papperslösa vi har pratat med har förtroende för samhället, det finns en vilja att både bidra till och vara en del av samhället. Trots att den egna erfarenheten av staten är negativ vill de vara en del av den. De har också förtroende för flera olika gemenskaper som de anser sig ingå i. Vi har kunnat identifiera en etnisk och en ideologisk gemenskap. När dessa sammanför personer med olika identiteter skapas både sammanbindande och överbryggande socialt kapital och vi har inte funnit någon konflikt däremellan. Förtroendet för samhället har helt eller delvis sin grund i interaktioner som sker inom gemenskaperna, vilka fungerar som bryggor mellan de papperslösa och samhället.

Vårt resultat ger oss skäl att både ifrågasätta och styrka etablerade teorier. Föreningar kan, så som Putnam säger, skapa överbryggande socialt kapital, men det sker inte främst genom socialisering. De papperslösas kontakt med svenskar bygger i första hand på ett beroende. Vår tolkning är att det överbryggande sociala kapitalet skapas på samma sätt som det enligt Rothstein skapas av välfärdsstaten, alltså genom att föreningen erbjuder ett skydds nät som uppfattas som rättvist. Intervjupersonerna känner förtroende från andra, och därmed också för andra.

I det här fallet har föreningsengagemanget lett till överbryggande socialt kapital trots att de papperslösa medlemmarna drivs av ett egenintresse. Det talar emot Putnams teori om att endast samhällsengagerade föreningar skapar överbryggande socialt kapital. Asylgruppen är visserligen också en samhällsengagerad förening men det är inte den delen av verksamheten som är viktigast för de vi har pratat med. Frågan är om papperslösas kamp mot asylpolitiken överhuvudtaget kan ses som ett samhällsengagemang eller om den alltid grundar sig på egenintresse.

Det finns också skäl att ifrågasätta Trägårdhs m.fl. kritik av både Putnams och Rothsteins teorier. Intervjupersonerna har i det här fallet gått med i Asylgruppen redan innan de hade något vidare förtroende för de andra medlemmarna, däremot hade de en positiv bild av svenskarna. Föreningen upprätthåller inte bara det sociala kapitalet, utan skapar det också.

Det är på sin plats att vara lite självkritiska och åtminstone två invändningar kan göras. För det första har Asylgruppens papperslösa medlemmar inte valt att vara med i föreningen på samma grunder som folk går med i andra föreningar. Den som är papperslös och i stort behov av hjälp anser sig antagligen inte ha möjlighet att välja bort en förening som erbjuder hjälp, för att hen inte känner förtroende för de övriga medlemmarna. De skulle alltså kunna gå med i en förening ändå, för att de måste.

För det andra skiljer sig Asylgruppens skyddsnät från det statliga, eftersom medlemmarna i Asylgruppen inte förväntas bidra till det gemensamma. Detta är ytterligare en orsak till att de antagligen skulle kunna tänka sig att gå med i föreningen även om de inte har förtroende för andra medlemmar; om andra skulle missskötas skulle de ändå inte förlora någonting själva.

Hur mycket kan det här resultatet generaliseras? Det är svårt att generalisera utanför gruppen papperslösa eftersom ingen annan grupp är inkluderad i föreningslivet men exkluderad från staten. Det är rimligt att tänka sig att vårt resultat varit annorlunda om vår analysgrupp inte varit aktiva i föreningar och samtidigt exkluderade från staten. Det kan dock finnas andra grupper som inte är formellt exkluderade från staten men som har skäl att känna sig exkluderade och därför förlitar sig på andra solidariteter. Det kan till exempel vara grupper som systematiskt diskrimineras på arbetsmarknaden, bostadsmarknaden och i offentliga rum.

Det är också mycket möjligt att de som valt att delta känner större förtroende för främlingar, och därmed för oss, än andra papperslösa och att det är just därför de deltagit. Det är dock omöjligt för oss att ta reda på hur väl vår analysgrupp representerar populationen, eftersom vi inte kan veta vem som tillhör gruppen papperslösa utan att hen tillkännager sig själv.

Det största problemet när det kommer till att generalisera resultatet är att analysgruppen är så liten och att den är mycket homogen. Papperslösa i Sverige är inte en homogen grupp. Vår analysgrupp kommer från en och samma förening, även om de har erfarenheter från andra föreningar, därför är det problematiskt att uttala sig om papperslösa som är aktiva i andra föreningar. Vi kan kanske inte dra några slutsatser om alla papperslösa eller om alla asylföreningar, än mindre kan vi dra några slutsatser om folk i allmänhet. Vår analysgrupp är mycket specifik och de utgör ett kritiskt fall för teoribildningen. Att befintliga teorier inte fullt ut lyckats förklara vårt specifika fall betyder inte att de helt saknar förklaringskraft. Däremot har vi lyckats påvisa att det behövs fler perspektiv än majoritetens för att vi ska kunna förstå hur överbyggande socialt kapital kan skapas. Vi har med denna studie bidragit med ett sådant nytt perspektiv.

## 6 Referenser

- Asylgruppen i Malmö, 2014. *Om Asylgruppen* [elektronisk]. Tillgänglig: [http://asylgruppenimalmo.se/om\\_asylgruppen.html](http://asylgruppenimalmo.se/om_asylgruppen.html) Malmö: Asylgruppen i Malmö. Hämtad: 2014-05-20
- Broady, Donald, 1990. Sociologi och epistemologi: om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin. Stockholm: Högskolan för lärarutbildning
- Esaiasson, Peter - Mikael Gilljam - Henrik Oscarsson - Lena Wängnerud, 2012. *Metodpraktikan: Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*. Stockholm: Norstedts juridik
- Kumlin, Staffan - Rothstein, Bo, 2010. "Questioning the New Liberal Dilemma Immigrants, Social Networks, and Institutional Fairness", *Comparative Politics*, vol. 43, nr. 1, s. 63-80
- Portes, Alejandro, 1998, "Social capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology", *Annual Review Of Sociology*, vol. 24, nr. 1, s. 1-24
- Putnam, Robert D, 2000. *Den ensamme bowlaren*. Stockholm: SNS Förlag
- Putnam, Robert D, 1995. "Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America", *PS Political Studies*, vol. 28, nr. 4, s. 664-683
- Rothstein, Bo, 2003a. *Socialt kapital och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag
- Rothstein, Bo, 2003b. "Socialt kapital och Sierra Madres skatt" i Holmberg, Sören - Lennart Weibull (red.) *Fåfångans marknad*, SOM-rapport nr. 33, Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Rothstein, Bo, 2011. "Social tillit, lycka, korruption och välfärdsstat" i Holmberg, Sören - Lennart Weibull - Henrik Oscarsson (red.) *Lycksalighetens ö*, Göteborg: SOM-insitutet, Göteborgs universitet
- SOM-Institutet, 2011. "Riks-SOM 2" [frågeformulär]. Tillgängligt som bilaga i Weibull, Lennart - Henrik Oscarsson - Annika Bergström (red.) *I framtidens skugga: 42 kapitel om politik, medier och samhälle*, Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Thomsson, Heléne, 2010. *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Trägårdh, Lars - Susanne Wallman Lundåsen - Dag Wollebæk - Lars Svedberg, 2013. *Den svala svenska tilliten: Förutsättningar och utmaningar*. Stockholm: SNS Förlag
- Wibeck, Victoria, 2000. Fokusgrupper: Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod. Lund: Studentlitteratur